

Thomas Vliebergh
Koninklijk Atheneum, Gentbrugge
Contact: thomas.vliebergh@outlook.com

Digitaliseren zonder surrogaatonderwijs te creëren

Digitale media kunnen meer dan papier nabootsen. Papier kan ook digitale media nabootsen, maar alleen als je les niet digitaal maar slechts papier is op een beeldscherm.

Het A4'tje. De kantlijn. Paginanummers. Tussen die herkenbare toetsstenen op papier – die zo lang de kern van ons metier vormden – en de nog veelal onontgonnen mogelijkheden van digitale media, gaapt duidelijk een kloof. Het kan ontmoedigen dat de jongeren van de nieuwe generatie zinnen opmerkelijk vaak zónder hoofdletters aanvatten. Zonder noemenswaardige interpunctie ook. Daarover valt veel te zeggen, maar het signaleert alleszins iets. De klassieke structurelementen van een tekst zijn in een discussie beland met de nieuwe dragers van wat we dagelijks schrijven. Het A4'tje. De kantlijn. Paginanummers. Ze verliezen aan belang. De randen van het blad verdwijnen.

In die context moeten wij een relevante les Nederlands bouwen. Daar zit je dan, voor een beeldscherm, met de opdracht van een leraar Nederlands. Je wilt een digitale les uitwerken. Daarom open je een tekstdocument. Een A4'tje, alweer. Even een paginanummer toevoegen. De marges instellen. Waarom eigenlijk?

Video's in de les Nederlands. Aantrekkelijk als introductie, als rustpunt, als synthese. Veel luisterproeven zijn vandaag ook kijkproeven. Je kijkt daarom veel vaker dan vroeger naar video's in de klas. Lineair en klassikaal. Terwijl je toezicht houdt, vragen sommige leerlingen nóg een luisterbeurt, maar anderen leggen hun hoofd verveeld op hun omgedraaide blad. Je vertelt de leerlingen dat ze de hele video moeten uitkijken.

Een andere keer vind je niet onmiddellijk die boeiende passage in de lange lesvideo, dus sleep je de muisaanwijzer er maar doorheen. Zo pik je hopelijk de juiste flarden eruit. Na te veel zoektijd, ontdek je dat je het transcript van de video had kunnen doorzoeken op trefwoorden.

Schrijftaken stellen we graag op in *Microsoft Word*. Nu we zo een taak niet meer printen, delen we ze digitaal uit. Een weekje later krijgen we talloze losse bestanden teruggestuurd. Terwijl we die één voor één openen en weer opslaan, vragen we ons af waar die beloofde efficiëntiewinst van de digitalisering is.

Minstens twintig leerlingen typen in je les lustig weg in het documentje dat je hen liet openen. Je gaat tussen je leerlingen staan en je geeft feedback. Wanneer je de schoolbel hoort, schrik je ervan dat het lesuur alweer om is. Heel wat leerlingen hebben weinig feedback gekregen. Anderen heb je op een aantal problemen in hun tekst gewezen, maar later, tijdens de procesevaluatie, merk je dat veel van die tips ongebruikt zijn gebleven. Had je die feedback vast kunnen zetten tijdens de les? Had je de leerlingen een manier kunnen geven om op eigen tempo met de gegeven feedback om te gaan?

In de kranten lezen we dan weer over het doembeeld dat onze jongeren niet meer kunnen lezen. Erger nog: wie leest via een beeldscherm, zo vertelt een belangwekkend onderzoek ons, onthoudt heel wat minder uit een tekst dan wie nog gewoon papier tussen de vingers knelt.

Die kranten leken ten onder te gaan. De *Silicon Valley*-bobo's van *Google* en *Facebook* maakten een nieuwe generatie verslaafd aan gratis nieuws. De oude media wisten niet hoe ze daaraan een nuttig verdienmodel konden koppelen. Of het nu de angst voor *fake news* was, de echokamers van de sociale media of gewoon het voortschrijdend marketingtechnische inzicht bij de uitgeverijen waardoor er bij de kranten weer wat geld in het laatje kwam, feit is dat die kranten nu het digitale tijdperk ingeloodst zijn.

Digitaal lezen – vergeten we te gemakkelijk – kán meer zijn dan een digitaal doorslagje, een surrogaatversie van wat we allang hadden. Ook deze spreker heeft niet veel aan een pdf'je van een boek voor zijn te kleine *smartphones*schermje. Lezen wij trouwens, tijdens het vooronderzoek voor onze volgende les, dat *Wikipedia*-artikel niet als hyper-tekst? We klikken graag door en leren onder volgende lemma's snel bij. We scannen ook de gemarkeerde inhoud in de *Google*-zoekresultaten. Op dat online forum toetsen we het essay af aan de reacties eronder.

Die oude lessen rond krantenkoppen zijn voor de vuilbak. *Clickbait* voert nu de boventoon. *A/B-testing* ook, waar algoritmes nagaan welke van twee krantenkoppen het vaakst aangeklikt wordt. Het nieuws dat wij te zien krijgen, wordt geselecteerd door het publiek. De redactionele integriteit sloot een pact met het rondklokkende, reclamekijkende leespubliek.

Kunnen wij onze actualiteitslessen daarop aanpassen? Hoe leren we onze leerlingen uit de echokamers met hun sociale media-vrienden te breken? Hoe voorkomen we dat de informatie in de les Nederlands in handen blijft van algoritmes en hoe veroorzaken we dat onze leerlingen actiever naar informatie op zoek gaan? De digitalisering verandert ons vak en levert ons voer voor jarenlange discussies aan. Tegelijk ontstaan nieuwe tools om concreet en gericht een orde te scheppen in de opgedoken chaos.

Digitale media doen meer dan papier nabootsen. Ze zijn anders en vereisen dat wij mee veranderen.

35ste HSN-Conferentie

In deze sessie probeer ik in grote lijnen aan te tonen hoe we kunnen verhinderen dat we het vak Nederlands naar surrogaatvormen emigreren. Hoe we door écht van papieren media naar digitale media te springen, kunnen voorkomen dat we tussen beide in vallen.